

**RODNO ZASNOVANO NASILJE – MEĐUNARODNOPRAVNI STANDARDI I
LOKALNI KONTEKST**

Prof. dr Amila Ždralović, Univerzitet u Sarajevu – Pravni fakultet¹¹⁰

Sažetak: U radu su prikazane interpretacije rodno zasnovanog nasilja kroz međunarodnopravne, a s primarnim fokusom na standarde UNa i Vijeća Evrope. Koristeći primarno logičku i lingvističku metodu u pravu prikazani su načini na koje se tumači rod u sintagmi 'rodno zasnovano nasilje' i kako, u odnosu na ova tumačenja, varira i opseg pojma. Specifičan fokus rada su kontekstualne interpretacije u lokalnom, bosanskohercegovačkom diskursu. Ovakav pristup motiviran je prvenstveno anti-rodnim kampanjama u 21. stoljeću u Evropi i Americi (Paternotte i Kuhar, 2017, str. 7; Sosa, 2021, str. 3) strukturiranih kao desničarski populizam koji redefiniira i demonizira značenje riječi rod (Graff i Korolczuk, 2022, str. 4, 7). Anti-rodne kampanje imaju svoje refleksije i u Bosni i Hercegovini i državama u regionu koja posebno dolazi do izražaja kroz tumačenje 'rodno zasnovanog nasilja' u prevođenju međunarodnih standarda u nacionalno zakonodavstvo.

Ključne riječi: rod, anti-rodne kampanje, rodno zasnovano nasilje, nasilje nad ženama

UVOD

Anti-rodne mobilizacije predstavljaju ozbiljan izazov do sada ostvarenom progresu na području rodne ravnopravnosti u demokratskim društvima. Anti-rodne kampanje su snažno prisutne upravo u Evropi i Americi, gdje su „projekti rodne ravnopravnosti promicani su na različitim razinama i gdje su se demokratski preokreti povećali“ (Sosa, 2021, str. 4). One dovode u pitanje ili pokušavaju osporiti već izborna prava, ali i ograničavaju zagovaranja i osvajanja novih prava (Corredor, 2019, str. 613-614; Juroš, Dobrotić i Flego, 2020, str. 3). Iako su relativno novija pojava, anti-rodne mobilizacije su i nastavak starih i kontinuiranih protivljenja feminizmu (Graff i Korolczuk, 2022, str. 4).

Ester Kováts (2017) pojavu anti-rodnih pokreta promatra kao fenomen koji nadilazi isključivo pitanja rodne ravnopravnosti, već su generalni simptom i posljedica krize liberalne demokracije (str. 185). Međutim, ono što povezuje različite lokalne anti-rodne kampanje jeste protivljenje rodnoj ravnopravnosti „gdje je ono što je doista na kocki budućnost demokracije“ (Graff i Korolczuk, 2022, str. 3).

Ono što povezuje različite anti-rodne aktere je označavanje „rodne ideologije“ još od '90ih godina prošlog stoljeća (Butler, 2019; Corredor, 2019; Graff i Korolczuk, 2022) kao referentne neprijateljske tačke koja se kao „prazan koncept prilagođava različitim kontekstualnim uvjetima“ (Sosa, 2021, str. 8). Na udaru anti-rodnih kampanja našla su se rodna pitanja iz različitih oblasti. David Paternotte i Roman Kuhar (2017, str. 8-10) identificiraju pet ključnih područja protivljenja i sukoba: rod kao takav, LGBT prava i slobode, reproduktivna prava, spol i rodni odgoj u obrazovnim ustanovama, i područje odbrane vjerskih sloboda i određenog shvaćanja demokracije. Ipak, iako imaju istovjetne i ciljeve, anti-rodne kampanje često ciljaju različita pitanja (rodno zasnovano nasilje, LGBT prava isl) i koriste raznolike alatke (protesti, lobiranje, referendum i sl.) ovisno o nacionalnim okolnostima (Norocel i Paternotte, 2023, str. 123-124).

¹¹⁰ a.zdralovic@pfsa.unsa.ba

Rod se pojavljuje kao centralno mjesto sukoba. Autorice i autori (na pr., Corredor, 2019, str. 613) prepoznaju i navode različite primjer osporavanja roda kao društvenog konstrukta i insistiranja na korištenju isključivo pojma spola kao unaprijed biološki i binarno određene 'čvrste' kategorije. Anti-rodni pokreti su redefinirali i demonizirali kompleksna teorijska razumijevanja termina 'rod' predstavljajući pri tome „rodnu ravnopravnost kao „neprijatelja naroda“ (Graff i Korolczuk, 2022, str. 4). U takvim populističkim prikazivanjima roda i rodne ravnopravnosti kao opasnog, bez obzira na sve kontekstualno različite situacije i pristupe, mogu se uočiti neke sličnosti, kao što je odbrana 'porodice' i 'zaštita djece' (Graff i Korolczuk, 2022, str. 114-115; Obst, 2024).

Cilj centralnog protivljenja rodu, „nije samo eliminirati riječ 'rod' ili čak zabraniti takozvanu teoriju roda, već potkopati opravdanje za širok raspon politika“ (Butler, 2019, str. 6) u ostalim područjima. Osim rasprave o samom pojmu roda, ciljane su „tri pitanja koja su izravno povezana s rodnim odnosima“, i to: rodno nasilje, urođnjavanje (*gender mainstreaming*) i rodne studije (Paternotte i Kuhar, 2017, str. 10).

Tema prevencije i eliminacije rodno zasnovanog nasilja činila se „zacementiranom u zakonu“ (Sosa, 2021, str. 8) i opredjeljenjem oko kojeg postoji opći društveni konsenzus. Ipak, u mnogim državama anti-rodne kampanje su „izbile kao odgovor na određene zakonodavne inicijative koje su smatrane opasnošću za obitelji i djecu“, a jedan od „okidača“ često je „prevenciju rodno uvjetovanog nasilja“ (Graff i Korolczuk, 2022, str. 58).

U samom okupljanju u protivljenju 'rodu' i 'rodnoj ideologiji', širok spektar prava našao se na udaru. Također, anti-rodne mobilizacije se javljaju „u različitim oblicima i formama, ovisno o lokalnoj kulturnoj i političkoj dinamici“ (Graff i Korolczuk, 2022, str. 6). Kroz lokalizacije kao proces „pokreti protiv roda prilagođavaju transnacionalno koordinirane okvire, organizacije i taktike“ kako bi ispunili zahtjeve lokalnih društvenih konteksta (Lavizzari, i Siročić, 2023, str. 476).

U ovom radu ispituju se anti-rodne mobilizacije u bosanskohercegovačkom društvu na području teme prevencije i eliminacije 'rodno zasnovanog nasilja'. Naime, otklanjanje rodno zasnovanog nasilja moguće je pretpostaviti kao nešto oko čega postoji opća društvena saglasnost. Ipak, pravni standardi na međunarodnom, regionalnom i nacionalnom nivou prilično kasno i sporo su se razvijali, a danas sa naglim širenjem anti-rodnih kampanja, ovi procesi su značajno usporeni, a i ostvareni napredak je doveden u pitanje. Odnosno, pitanje otklanjanja rodno zasnovanog nasilja postaje mjesto društvenog sukoba.

U prvom dijelu rada biće predstavljeni ključni međunarodni standardi koji konceptualiziraju rodno zasnovano nasilje. U drugom dijelu rada biće analizirana interpretacija međunarodnih standarda u bh. zakonodavstvu, s primarnim fokusom na logičku i lingvističku analizu odredbi koje definiraju rodno zasnovano nasilje u Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH. U raspravu su uključene i skorašnje debate u sferi civilno društva, a oko reforme i eventualnog unapređenja bh. legislative.

TUMAČENJA RODNO ZASNOVANOG NASILJA – MEĐUNARODNI STANDARDI

Nakon 1945. godine, napravljeni su ključni koraci u zaštiti ljudskih prava na međunarodnom nivou te je istaknuta nužnost promoviranja „univerzalnog poštivanja i nadzora nad ljudskim pravima i osnovnim slobodama za sve, bez razlike u pogledu rase, spola, jezika ili vjeroispovijesti“ (Povelja Ujedinjenih nacija, 1945, Član 55). Principi ljudskih prava razrađeni su u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima koja je usvojena 10. decembra 1948. godine. Na zdravorazumskoj ravni, eliminacija rodno zasnovanog nasilja može se pretpostaviti kao integralni dio ove etičke vizije koja zabranjuje sve oblik diskriminacije i nepravedne postupke prema bilo kojoj osobi ili grupi. Ipak, u segmentu društvene stvarnosti i segmentu tumačenja normi međunarodnog prava, ova pretpostavka je oboriva. Upravo zbog toga bilo je potrebno, ali ne i dovoljno, dalje razvijati međunarodne standarde u pogledu zaštite ženskih ljudskih prava.

U uvodnim redovima UN-ove Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama iz 1979. godine navodi se da diskriminacija prema ženama „krši principe jednakosti prava i poštovanja

ljudskog dostojanstva“. Konstatcija da je ovo prvi dokument koji je regulirao pitanje nasilja nad ženama (Merry, 2006) je uvjetna, jer je u prvoj deceniji njene primjene prisutno restriktivno tumačenje diskriminacije nad ženama. Naime, prvi član Konvencije široko definira diskriminaciju kao „svaku razliku, isključenje ili ograničenje u pogledu spola, što ima za posljedicu ili cilj da ugrozi ili onemogući priznanje, ostvarenje ili vršenje od strane žena, ljudskih prava i sloboda“. U odnosu na ovaj međunarodni dokument mogu se identificirati za dalju analizu dva bitna zapažanja.

Prvo, u ovom dokumentu fokus rodne ravnopravnosti je utemeljen na čvrstim binarnim tumačenjima spola (Dreyfus, 2012, str. 37; Rosenblum 2011, str. 99, 101, 104, 105). Drugo, u dokumentu se uopće ne spominje pojam nasilja te je ovo impliciralo neosnovanu pretpostavku da eliminacija svih oblika nasilja nad ženama ne podrazumijeva i eliminaciju nasilja nad ženama. U tom kontekstu međunarodne standarde i njihove interpretacije je bilo nužno dalje razvijati.

Imajući u vidu obavezu država da podnose periodične izvještaje o stanju ženskih ljudskih prava, UN Komiteta za uklanjanje diskriminacije nad ženama, 1989. godine je preporučio da „države uključe u svoje izvještaje informacije o nasilju i o mjerama preduzetim u borbi sa nasiljem“ (UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, 1992). Na jedanaestom zasjedanju UN Komiteta 1992. godine zaključeno je da je „rodno zasnovano nasilje oblik diskriminacije“ žena, te da definicija diskriminacije nad ženama koja je navedena u Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama iz 1979. godine, uključuje i „rodno zasnovano nasilje“ (UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, 1992, § 1, § 6).

Ipak, ono što je vidljivo iz ovog pregleda standarda i njihove interpretacije u periodu od 1979. do 1992. godine, jeste postepeno uvođenje pojma roda u međunarodno-pravne dokumente. Iako tumačenja roda u ovim dokumentima nisu podrazumijevala prepoznavanje i priznavanje varijabilnost rodni identiteta, ona su ipak uključivala (bar) razumijevanje društvenih uloga muškaraca i žena,

U UN-ovoj Deklaraciji o otklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine pojmom 'nasilje nad ženama' obuhvaćen je „bilo koji čin rodno zasnovanog nasilja koje rezultira, ili može rezultirati, fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žene, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili svojevrijedno oduzimanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu“ (UN, 1993, član 1). Ovo je osnova i kasnije prakse da se sintagme 'nasilje nad ženama' i 'rodno zasnovano nasilje' koriste naizmjenično (EIGE, 2016). Uporedo s ovim pojmovima koristi se i pojam nasilja u porodici (Ertan i Monroy, 2018, str. 10). Iako sadržaj i opseg ovih pojmova nije istovjetan, oni se djelomično preklapaju. Tako se na primjer, veliki dio nasilja koje doživljavaju žene dešava upravo u porodici. Nasilje u porodici je posljedica socio-kulturalno konstruiranih rodni uloga, ali ovim se ne iscrpljuje njegova analiza.

Istovremeno, samo tumačenje sintagme 'rodno zasnovano nasilje' zavisi i od toga kako čemu tumačiti rod. Prepoznavanje fluidnosti i varijabilnosti rodni identiteta, otvara se mogućnost da se prepozna nasilje koje osobe i grupe mogu doživjeti zbog svog rodni identiteta ili seksualne orijentacije (O'Toole, Schiffman i Edwards, 2007, str. xii-xiii; Ertan i Monroy 2018, str. 6).

Ipak, međunarodni standardi generalno prate sociološka tumačenja roda koja su široko interdisciplinarno rasprostranjena nakon '70ih godina prošlog stoljeća, ne komplicirajući koncepcije roda i spola izvan binarnosti (Dreyfus, 2012, str. 36). Ovakva tumačenja i dalje su relevantna onoliko koliko su binarno konstruirane rodne uloge, pa čak i sam biološki spol, relevantni za društveni položaja žena, pa čak i različitih oblika nasilja koje doživljavaju žene. No, ovo ne isključuje paralelna tumačenja varijabilnosti rodni identiteta i time tumačenja rodno zasnovanog nasilja.

Ipak, klasični sociološki pristup u tumačenju 'rod' u sintagmi 'rodno zasnovano nasilje' slijedi i Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeća Europe (Istanbulska konvencija) iz 2011. godine (član 3). Međutim, kako je još u uvodu ovog rada spomenuto, upravo ova Konvencija je bila okidač anti-rodni pokreta zbog preuzimanja sociološke definicije roda i načina tumačenja pojmova 'muškarac' i 'žena' (Paternotte and Kuhar, 2017, str. 10; Sosa, 2021, str. 6; Graff i Korolczuk, 2022, str. 20). Definicijama navedenim u članu 3 Konvencije 'nasilje nad ženama' ponovo je (kao i 1989. i 1992. godine) prepoznato kao „kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama“. 'Nasilje u porodici' je definisano kao svaki oblik nasilja (fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog) „do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu“, te je u ovu

definiciju uključeno i 'nasilje u partnerskim odnosima'. Iako je uvođenje pojma roda izazvalo burne reakcije anti-rodnih pokreta, pojmom 'roda' označene su „društveno određene uloge, ponašanja, aktivnosti i atributi koje dato društvo smatra prikladnim za žene i muškarce“ (član 3).

Kao što je već rečeno, ovakve definicije roda u sociologiji su prisutne još od '70ih godina, a pod utjecajem postmoderne teorije rod je izveden iz heteronormativne binarnosti. Ova binarnost je u samoj definiciji iz Istanbulske konvencije zadržana, a 'rodno zasnovano nasilje' se razumije kao 'nasilje nad ženama'. I u samom članu u kojem su navedene definicije koristi se sintagma 'rodno zasnovano nasilje nad ženama' kojim se označava „nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene“. Dakle, ovakva tumačenja nisu niti nova, niti revolucionarna, a njihove okvire možemo pratiti od 1979. godine. Istanbulska konvencija je važna zbog toga što usmjerava dalji razvoj nacionalnog zakonodavstva i politika u sferi prevencije i eliminacije nasilja nad ženama i nasilja u porodici. No, akteri anti-rodnih pokreta populistički prezentiraju sadržaj Konvencije iz 2011. godine kao 'opću društvenu opasnost'.

BH. KONTEKST

U pristupu Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine (2003, 2009, 2010), bar na pojmovnoj razini otpora prema upotrebi riječi roda, može se prepoznati anti-rodni stav svojstven kampanjama u suvremenim društvima (Ždralović, 2023). U tekstu Zakona uopće se ne koristi se sintagme 'rodno zasnovano nasilje' i 'nasilje nad ženama' već sintagma 'nasilje po osnovu spola' koje je definirano kao „svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života“ (2010, član 6, stav 2). Sam pojam roda u tekst Zakona uveden je tek sa izmjenama i dopunama iz 2009. godine, i to u okviru (nespretnog) definiranja spola (2010, član 9). I prethodne analize definicije roda u Konvenciji o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeća Evrope (2011) pokazuju da ovakav pristup nije ponudi revolucionarne definicije budući da podržava binarni pogled na spol (Sosa, 2021, str. 6). Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, osim binarnosti muško-žensko zadržava u definiciji i snažnu poveznicu sa biološkim kategorijama (Ždralović, 2023). Zapravo u samom pristupu, već na nivou korištenja pojmova i njihovih definicija, vidimo je odraz anti-rodnih pristupa u kojima se izbjegava korištenja riječi rod i svih sintagmi koje uključuju ovaj pojam, uključujući i 'rodno zasnovano nasilje'.

Iako Zakon o ravnopravnosti spolova BiH sadržajem prati strukturu UN-ove Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama, 'nasilje po osnovu spola' uopće nije prepoznato kao oblik diskriminacije žena. Upravo iz tog razloga jedna od preporuka aktivistkinja i ženskih organizacija je: „prepoznati [u Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH] rodno zasnovano nasilje kao oblik diskriminacije žena i definisati ga u kontekstu društveno konstruisanih uloga, ponašanja, aktivnosti i atributa koje društvo smatra prikladnim za žene i muškarce“ (Helsinški parlament i Prava za sve, 2023, str. 102). Ženske organizacije generalno zagovaraju reformu i unapređenje zakonske legislative u Bosni i Hercegovini u segmentu prevencije i eliminacije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici, prije svega u zakonima o zaštiti od nasilja u porodici i krivičnim zakonima (Helsinški parlament i Prava za sve, 2023, str. 93-94). Na primjer, jedan od pravaca aktivističkog zaoravanja odnosi se prepoznavanje femicida u krivičnim zakonima u BiH u skladu s članom 46 Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Međutim, ovu i slične inicijative pratite snažna anti-rodna osporavanja i pratiti slične linije argumentacije na koje je ukazano u analizama anti-rodnih mobilizacija i kampanja u drugim društvenim kontekstima. Krajem 2023. objavljen je Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama Republike Srpske u kojem je definiran femicid i proširena definicija nasilja nad ženama, ali reakcije koje su uslijedile (SOC, 2024) i povlačenje na koncu samog Nacrta iz procedure, bilo su odraz svega onoga što je ranije u globalnom i regionalnom kontekstu prepoznato kao anti-rodni pokret. Naime, na retoričkoj i vizualnoj ravni, centralni motivi anti-rodnih kampanja je „dijete u opasnosti i tradicionalna obitelj kojoj je potrebna zaštita“ (Paternotte i Kuhar 2017, str. 269, prema: Graff i Korolczuk, 2022, str.n 58). Sve ove opće motive anti-rodnih kampanja nedvosmisleno

prepoznamo i u reakcijama na Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama Republike Srpske. Na primjer, u saopćenju za javnost Udruženja 'Roditelji za prava djece' iz novembra 2023. godine, čitamo retoriku anti-rodnih pokreta u kojima se na populistički način mehanizmi prevencije i suzbijanja rodno zasnovanog nasilja predstavljaju kao napad na tradicionalne vrijednosti i tradicionalnu porodicu. I u Otvorenom pismu 21 organizacije iz Republike Srpske iz januara 2024. godine tvrde da uvođenje termina femicid u zakone pogubno „po tradicionalne porodične vrijednosti“. U Pismu (januar, 2024) udruženja-potpisnice sebe predstavljaju kao udruženja kojima je „stalo do porodice“ i „dobrobiti otadžbine“. Ovakvo predstavljanje – briga za porodicu i patriotizam – mogućava platformu za populističko djelovanje. Samo značenje porodice u jedini je pretpostavljeno kao samorazumljivo, jednako kao što i briga za otadžbinu i narod pretpostavlja samorazumljivo 'mi' i potencijalno isključivanje drugog i drugačijeg po različitim osnovama.

Također, Pismo direktno imenuje „uvođenje rodne ideologije“ u zakonodavstvo kao problem koji po njihovom mišljenju predstavlja „uništavanje tradicionalne porodice“. Također, u pismu se navodi da femicid „neće dodatno zaštititi žene“, već da će u zakonodavstvu „ozakoniti rodnu ideologiju, pa će ovaj zakon štiti i osobe koje se osjećaju ili izjašnjavaju kao žene, a po svom prirodnom i biološkom polu to nisu“. Ovdje se vidi jasno akcentiranje i potenciranje čvrstih, statičnih i stabilnih identiteta na uštrb stvarnog društvenog pluraliteta fluidnih identiteta.

Iako iz samog pisma nije jasno šta se u njegovom kontekstu podrazumijeva pod 'tradicionalnom porodicom', rodna ideologija je preciznije definisana. U Pismu je 'rodna ideologija' određena kao ideologija „koju zastupaju pripadnici LGBT+ populacije i prema kojoj ne postoji znak jednakosti između pola i roda“. Iz ovoga se može zaključiti da je ključna tačka spora način na koji koristimo pojmove spola i roda.

ZAKLJUČAK

Definicije roda i interpretacije različitih sintagmi u kojima se koristi pojam roda (a fokus ovog rada bio je na sintagmi 'rodno zasnovano nasilje') mjesto su društvenih sukoba. Dok anti-rodni pokret(i) već samu upotrebu pojma 'rod' predstavljaju kao opasnost za društvo i porodicu, u interdisciplinarnom području rodnih studija, ali i za feministički pokret, neovisno o dubljim teorijskim sporovima, klasično korištenje pojma 'roda' koje adresira društvene uloge muškaraca i žena i dalje ostaje u konvencionalnim društvenim granicama prepoznavanja rodnih uloga kao binarnog društvenog konstrukta. U patrijarhalnom, heteronormativnom diskursu već i ovo reducirano određenje roda predstavlja prostor za razumijevanja društvenih konteksta kojima se reproducira, učvršćuje i potvrđuje rodna ravnopravnost.

Međunarodni standardi usmjereni da osiguraju ženama ravnopravan položaj s muškarcima, iz perspektive anti-rodnih kampanja imaju potencijal preobrazbe društvenih odnosa. Iz perspektive feminističkog diskursa, njihov potencijal je značajno ograničen, pa čak i zarobljen u patrijarhalnim binarnim matricama.

Na temelj prethodnih istraživanja u radu je pokazano da je čest okidač anti-rodnih mobilizacija upravo zakonodavstvo u pogledu rodno zasnovanog nasilja (Paternotte and Kuhar, 2017, str. 10; Sosa, 2021, str. 6; Graff i Korolczuk, 2022, str. 20, 58). Istu retoriku možemo prepoznati i u bosanskohercegovačkom društvu. S jedne strane, feminističke/ženske organizacije u Bosni i Hercegovini upozoravaju na problem rodno zasnovanog nasilja i porast broja femicida kao 'najtežeg oblika rodno zasnovanog nasilja', te zagovaraju niz reformi, kao što je na primjer, prepoznavanje 'rodno zasnovanog nasilja' kao oblika diskriminacije žena u Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH ili proširivanja kaznenih politika za krivična djela rodno zasnovanog nasilja (Helsinški parlament i Prava za sve, 2023, str. 102-103). S druge strane, možemo pratiti reakciju jednog dijela udruženja koje se protive mjerama usmjerenim ka suzbijanju rodno zasnovanog nasilja, a u njihovim reakcijama pratimo sličnost sa anti-rodnim pokretima koji su predmet brojnih istraživanja (na pr. Paternotte i Kuhar, 2017, 2018).

Rodna ravnopravnost bi trebala biti pitanje koje podrazumijeva konsenzus svih društvenih aktera. Ovo istraživanje pokazuje da takav konsenzus ne postoji čak ni u segmentu uklanjanja rodno

zasnovanog nasilja. Iako su se anti-rodne mobilizacije u BiH mogle ispitivati i na drugim pitanjima kao što je otpor prema održavanju bh. povorke ponosa ili statusa nastavnih sadržaja iz oblasti rodnih studija u obrazovnim institucijama, odabrano je upravo pitanje eliminiranja 'rodno zasnovanog nasilja' oko kojeg u 21. stoljeću nisu očekivani sporovi. Međutim, upravo snažni otpori prema reformama zakonodavstva na svim nivoima, svjedoče o ozbiljnostima anti-rodnih mobilizacija u Bosni i Hercegovini.

LITERATURA

- Butler, J. (2019). What Threat? The Campaign Against 'Gender Ideology'. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*, 3, DOI: 10.12893/gjcp.2019.3.1.
- Dreyfus, T. (2012) The 'Half-Invention' of Gender Identity in International Human Rights Law: from Cedaw to the Yogyakarta Principles. *Australian Feminist Law Journal*, 37:1, 33-50, DOI: 10.1080/13200968.2012.10854475.
- EIGE. (2016). *Glossary & Thesaurus*. European Institute for Gender Equality (EIGE). Preuzeto 9. mart 2022 iz <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1280>.
- Ertan, S. i Monroy, C. (2018). Defining, Conceptualizing, and Measuring Gender Violence Across the World. U Carolyn Gentle-Genitty i Corinne Renguette (ur.) *Gender Violence: Prevalence, Implications, and Global Perspectives* (1-37). New York: Nova. Preuzeto sa EBSCOhost.
- Graff, A. i Korolczuk, E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. London/New York: Routledge.
- Helsinški parlament građana. i Prava za sve. (2023). Banja Luka/Sarajevo: *Alternativni CEDAW izvještaj: Izvještaj organizacija civilnog društva o provedbi Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena u Bosni i Hercegovini 2019–2023*. Helsinški parlament građana Banjaluka i Prava za sve, Sarajevo. Preuzeto 15. 12. 2023. https://pravazasve.ba/bs/wp-content/uploads/sites/5/2023/11/Izvjestaj19_23web.pdf.
- Juroš, T. V., Dobroćić, I. i Flego, S. (2020). The Rise of the Anti-Gender Movement in Croatia and the 2013 Marriage Referendum. *Europe-Asia Studies*, 72(9), 1523–1553. <https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1820956>.
- Kováts, E. (2017). The Emergence of Powerful Anti-Gender Movements in Europe and the Crisis of Liberal Democracy. U: Michaela Köttig, Renate Bitzan i Andrea Pető (ur.) *Gender and Far Rights Politics in Europe* (175-189). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-43533-6_12.
- Lavizzari, A. i Siročić, Z. (2023). Contentious gender politics in Italy and Croatia: diffusion of transnational anti-gender movements to national contexts. *Social Movement Studies*, 22(4), 475–493. <https://doi.org/10.1080/14742837.2022.2052836>.
- Merry, E. S. (2006). Creating Human Rights. In *Human Rights and Gender Violence: Translating International Law into Local Justice* (36-71). Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Norocel, O. C. i Paternotte, D. (2023). The Dis/Articulation of Anti-Gender Politics in Eastern Europe: Introduction. *Problems of Post-Communism*, 70(2), 123–129. <https://doi.org/10.1080/10758216.2023.2176075>.
- Obst, M. (2024). Not in the mood for gender and feminism. Exploring affect and expertise through Spanish anti-gender movements. *Women's Studies International Forum*, Vol. 104, <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2024.102892>.
- O'Toole, L. L., Schiffman, J. R., & Kiter Edwards, M. L. (2007). Preface: Conceptualizing Gender Violence. In L. L. O'Toole, J. R. Schiffman, & M. L. Kiter Edwards, *Gender Violence: interdisciplinary perspectives* (xi-xiv). New York: New York University.
- Otvoreno pismo povodom Nacrta zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama RS. (Januar, 2024). Preuzeto 29. 3. 2024. <https://roditeljizpravadjeece.org/otvoreno-pismo-povodom-nacrta-zakona-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici-i-nasilja-prema-zenama-rs/>.
- Paternotte, D. i Kuhar, R. (2017). The Anti-Gender Movement in Comparative Perspective. U: Roman Kuhar i David Paternotte (ur.) *AntiGender Campaigns in Europe* (253-276). New York; London: Rowman & Littlefield.
- Paternotte, D. i Kuhar, R. (2018). Disentangling and Locating the 'Global Right': Anti-Gender Campaigns in Europe. *Politics and Governance*, Volume 6, Issue 3, 6–19. DOI: 10.17645/pag.v6i3.1557.
- Rosenblum, Darren. (2011). Unsex CEDAW, or What's Wrong With Women's Rights. *Columbia Journal of Gender and Law*, br. 98, 98-194. <http://digitalcommons.pace.edu/lawfaculty/810/>.
- SOC. (januar, 2024). Kome smeta Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama Republike Srpske? Preuzeto 1. 5. 2024. <https://soc.ba/kome-smeta-nacrt-zakona-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici-i-nasilja-prema-zenama-republike-srpske/>.
- Sosa, L. (2021). Beyond gender equality? Anti-gender campaigns and the erosion of human rights and democracy. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 39(1), 3-10. <https://doi.org/10.1177/0924051921996697>.

- Udruženje 'Roditelji za prava djece'. (novembar, 2023). Saopštenje za javnost / Nacrt zakona o zaštiti od nasilja u porodici i nasilja prema ženama Republike Srpske. <https://blmojgrad.com/pojam-zena-ukljucuje-dje/ojciice-djevojke-koje-nisu-navrsile-18-godina-zivota/>.
- UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. (1992). *CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against Women*. Preuzeto 1. 5. 2024. <https://www.legal-tools.org/doc/f8d998/pdf/&ved=2ahUKewi4r8KY2dX>.
- UN. (1945). Povelja Ujedinjenih nacija. Preuzeto 4. 5. 2024. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.
- UN. (1979). Convention of elimination of discrimination against women. Preuzeto 29. 4. 2024. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.
- UN. (1993). Declaration on the Elimination of Violence against Women, 48/104, 48/104 (1993). Preuzeto 26. februar 2023. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf.
- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima. (1999). U: Sevma Sali i Zlatan Terzić (ur.) *Međunarodni dokumenti o ljudskim pravima – instrumenti Ustava Federacije Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Pravni centar Fond otvoreno društvo BiH.
- Vijeće Evrope. (2011). *Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici - CM(2011)49 final (nezvanični prevod)*. Preuzeto 15. 1. 2023. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/CAHVIO_B.pdf.
- Zakon o ravnopravnosti spolova BiH. (2003, 2009, 2010). Službeni glasnik BiH, 16/03, 102/09, 32/10.
- Ždralović, A. (2023). Legislativno (ne)prepoznavanje roda i rodnog identiteta: Analiza zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, LXVI, str. 153–174.

GENDER-BASED VIOLENCE - INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS AND LOCAL CONTEXT

Associate professor Amila Ždralović PhD, University of Sarajevo - Faculty of Law

Abstract: The paper presents interpretations of gender-based violence in international legal standards, primarily focusing on UN and Council of Europe standards. Using a logical and linguistic method in law, it examines how gender has been interpreted in the phrase 'gender-based violence' and how understanding of its scope varies in relation to these interpretations. The specific focus of the paper is contextual interpretations in the local Bosnian discourse. This approach is motivated primarily by anti-gender campaigns in the 21st century in Europe and America (Paternotte and Kuhar, 2017, p. 7; Sosa, 2021, p. 3) structured as right-wing populism that redefines and demonizes the meaning of the word gender (Graff and Korolczuk, 2022, pp. 4, 7). Anti-gender campaigns have their reflections in Bosnia and Herzegovina and the countries in the region, which is particularly evident through the interpretation of 'gender-based violence' in the translation of international standards into national legislation.

Key words: gender, anti-gender campaign, gender-based violence, violence against women